

Negeseuon allweddol o'r ymchwil ar blant a phobl ifanc sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

Di McNeish a Sara Scott, DMSS Research

Gorffennaf 2018

Negeseuon allweddol

Defnyddir y term 'ymddygiad rhywiol niweidiol' (HSB) i ddisgrifio continwmm o ymddygiadau rhywiol – o ymddygiad amhriodol i ymddygiad problemus i gam-drin.

Mae ystod o ymddygiadau cyffredin ac iach i'w gweld mewn camau datblygu gwahanol. Pan fydd plentyn neu berson ifanc yn ymddwyn mewn ffyrdd yr ystyrir eu bod y tu allan i'r ystod hon, gellid galw eu hymddygiad yn 'niweidiol' oherwydd ei fod yn niweidiol iddyn nhw eu hunain neu i bobl eraill.

Nid oes ffigurau cywir am y sbectrwm HSB llawn. Fodd bynnag, daeth un astudiaeth o bwys yn y DU i'r casgliad bod dwy ran o dair o achosion o gam-drin plant yn rhywiol yn cael eu cyflawni gan blant a phobl ifanc eraill.

Nid yw'r mwyafrif o blant a phobl ifanc sy'n arddangos HSB yn dod yn droseddwr rhyw fel oedolion.

Mae HSB mewn plant cyn y glasod yn fwy tebygol o ogwyddo tuag at ochr 'amhriodol' neu 'broblemus' y continwmm yn hytrach na bod yn 'gamdriniol' neu'n 'dreisgar'. Efallai y bydd plant ifanc yn 'actio'r' gamdriniaeth maen nhw wedi ei brofi eu hunain, neu'n ymateb i drawma ac esgeulustod eraill.

Yr ardegau cynnar yw'r cyfnod lle gwelir y rhan fwyaf o achosion o HSB, a gwelir y rhan fwyaf ohonyn nhw mewn bechgyn. Mae rhai gwahaniaethau rhywedd, gyda merched yn tueddu i fod yn iau pan gwelir eu HSB.

Mae plant a phobl ifanc sy'n arddangos HSB yn fwy tebygol na phobl ifanc eraill i gael hanes o gamarfer ac anawsterau teuluol.

Mae rhai plant a phobl ifanc sy'n arddangos HSB wedi cael eu cam-drin yn rhywiol eu hunain, ond nid yw'r rhan fwyaf o ddioddefwyr sy'n cael eu cam-drin yn rhywiol yn mynd ymlaen i gam-drin pobl eraill. Hanes o gamarfer plant, yn hytrach na chamriniaeth rywiol yn benodol, sy'n gysylltiedig fwyaf â throseddau rhywiol yn ddiweddarach mewn bywyd.

Mae cyfran sylweddol o droseddau rhyw a gyflawnir ar-lein yn cael eu gwneud gan bobl ifanc, ond prin yw'r gwaith ymchwil sydd wedi'i wneud ar bobl ifanc sy'n cyflawni HSB gydag elfen ar-lein. I rai pobl ifanc, efallai y bydd cysylltiad rhwng gwylio pornograffi ar-lein a'r HSB dilynol.

Prin yw'r ymchwil hefyd sydd wedi'i gyhoeddi ar ymyriadau effeithiol, yn enwedig tuag at ochr 'broblemus' y continwmm HSB. Fodd bynnag, mae yna gonsensws cyffredinol bod angen i ymyriadau fod yn holistig, yn canolbwyntio ar y plentyn ac yn cynnwys teuluoedd. Dangoswyd bod ymyriadau sy'n seiliedig ar ymddygiad gwybyddol, aml-systemig ac antur o fudd i rai plant.

Dylai gwasanaethau osgoi stigmatiddio plant a phobl ifanc fel 'oedolion bach sy'n droseddwr rhyw'.

Yr addysg ataliol mwyaf effeithiol yw pan fydd yr 'ysgol gyfan' yn rhoi sylw i berthnasoedd iach, yn fwy hirdymor ac yn cynnwys pobl ifanc wrth ddatblygu a darparu.

Nod ein papurau 'negeseuon allweddol o'r ymchwil' yw darparu gwybodaeth gryno a pherthnasol i ymarferwyr rheng flaen a chomisiynwyr. Maen nhw'n dod â'r ymchwil diweddaraf at ei gilydd i greu trosolwg hygyrch, gan gefnogi darpariaeth hyderus o'r ymatebion gorau posibl i gam-drin plant yn rhywiol.

Beth yw ymddygiad rhywiol niweidiol?

Gellir gweld ymddygiad rhywiol mewn plant a phobl ifanc ar gontinwwm sy'n amrywio o 'normal' ac sy'n datblygu'n briodol, hyd at 'amhriodol' a 'phroblemus', i 'gamdriniol' a 'threisgar' (Hackett, 2010) – gweler y tabl isod.

Nid yw asesu ymddygiad 'normal' yn ystod pob cam datblygu yn syml, ac mae'n rhaid ystyried datblygiad cymdeithasol, emosiynol a gwybyddol y plentyn neu berson ifanc unigol. Yn fras, fodd bynnag, mae rhai ymddygiadau sy'n normal mewn plant ifanc yn broblemus os ydynt yn parhau i'r glasoed; byddai ymddygiadau eraill, sy'n gyffredin yn y glasoed yn broblemus mewn plant iau (Ryan, 2000; Friedrich et al, 2001; Friedrich et al, 1998). Gallai ymddygiad y tu allan i'r ystod normal gael ei alw'n 'niweidiol', oherwydd ei fod yn niweidiol i bobl eraill neu i'r plentyn neu'r person ifanc eu hunain. Gall amrywio o weithgareddau sy'n amhriodol mewn cyd-destun penodol i ymosodiad rhywiol difrifol (Hackett et al, 2015).

Graddau ymddygiad rhywiol niweidiol

Nid oes ffigurau cywir ynglŷn â faint o HSB sy'n bodoli, yn bennaf oherwydd bod HSB yn cwmpasu sbectrwm mor eang o ymddygiadau, ac nid yw'r rhan fwyaf ohonyn nhw'n dod i sylw'r awdurdodau.

Mewn un astudiaeth yn y DU, roedd dwy ran o dair o'r gamdriniaeth rywiol a brofwyd gan blant a phobl ifanc wedi'u cyflawni gan bobl ifanc eraill (Radford et al, 2011), ac mae ffigurau diweddar yn dangos cynnydd yn nifer yr adroddiadau i'r heddlu o ran honiadau o droseddau rhywiol a gyflawnwyd gan bobl ifanc yn erbyn pobl ifanc eraill (Barnardo's, 2017).

CONTINWWM O YMDDYGIADAU RHYWIOL GAN BLANT A PHOBL IFANC (Hackett, 2010)

NORMAL	AMHRIODOL	PROBLEMUS	CAMDRINIOL	TREISGAR
Datblygiad disgwylidig Yn gymdeithasol dderbyniol Cydsyniol, ar y cyd ac ymweithiol Gwneud penderfyniadau ar y cyd	Enghreiffiau unigol o ymddygiad rhywiol amhriodol Ymddygiad sy'n gymdeithasol dderbyniol o fewn grŵp o gyfoedion Efallai bod cyd-destun yr ymddygiad yn amhriodol Yn gydsyniol ac ymweithiol yn gyffredinol	Ymddygiadau broblemus sy'n peri pryder Yn anghyffredin o ran datblygiad ac yn gymdeithasol annisgwyl Dim elfennau amlwg o erledigaeth Efallai bod materion caniatâd yn aneglur Efallai bod diffyg dwyochredd neu bŵer cyfartal Efallai ei fod yn cynnwys lefelau o orfodedd	Y bwriad o erlyn neu erlyn go iawn Yn cynnwys camddefnyddio pŵer Gorfodaeth a phŵer i sicrhau cydymffurfiaeth Ymwithiol Diffyg caniatâd neu'r caniatâd ddim yn gallu cael ei roi'n hawdd gan y dioddefwr Efallai y gall gynnwys elfennau o fynegi trais	Camdriniaeth rywiol sy'n gorfforol dreisgar Hynod o ymwithiol Cyfrannu at drais sy'n cynhyrfu'r tramgwyddwr yn seicolegol a/neu'n rhywiol Sadistiaeth

Beth sy'n hysbys am blant a phobl ifanc sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol?

Mae HSB yn cwmpasu ystod eang o ymddygiadau, ac mae plant a phobl ifanc sydd â HSB yn grŵp amrywiol iawn. Mae'n bwysig osgoi cyffredinoli ac ystyried pob plentyn fel unigolyn. Serch hynny, mae'r ymchwil yn amlygu rhai patrymau fesul oed, rhywedd ac anabled. (Chaffin et al, 2002).

Plant cyn-glasoed

Er y gall ymddygiad rhai plant cyn-glasoed fod yn 'broblemus', dim ond mewn nifer fach o achosion y mae'n fwriadol gamdriniol (Johnson a Doonan, 2005). Yn yr achosion hyn, mae plant yn debygol o fod wedi dioddef camarfer sylweddol yn gynnar yn eu plentynod. Mae llawer o blant cyn-glasoed sy'n arddangos HSB wedi cael eu cam-drin yn rhywiol neu'n agored i brofiadau rhywiol amhriodol wrth ddatblygu, fel gweld pornograffi (Johnson, 1988; Chromy, 2007). Efallai y byddan nhw'n 'actio' profiadau o'r fath fel ffordd o gyfathrebu'r hyn sydd wedi digwydd iddyn nhw. Fodd bynnag, gall ymddygiad o'r fath hefyd fod yn ymateb anuniongyrchol i ffactorau eraill ym mywyd plentyn, gan gynnwys mathau eraill o drawma ac esgeulustod (Gray et al, 1999).

Plant y glasoed

Mae mwyafrif helaeth y glasoed sy'n arddangos HSB yn wrywod, hyd yn oed o ystyried y tebygolrwydd y bydd achosion o gamdriniaeth ymhlith merched ddim cael eu hadrodd (Taylor, 2003; Vizard et al, 2007; Finkelhor et al, 2009; Hackett et al, 2013). Mae HSB yn cael ei arddangos fwyaf ymhlith y rhai sy'n eu harddegau cynnar (Ryan et al, 1996; Taylor, 2003; Hackett et al, 2013). Mewn rhai achosion, mae'n ddigwyddiad ynysig, neu ar ochr broblemus y continwmm yn hytrach na'r ochr sy'n fwriadol gamdriniol.

Mae'r rhan fwyaf o weithredoedd cam-drin rhywiol yn cael eu cyflawni gan bobl ifanc sydd ag anawsterau mawr eraill yn eu bywydau fel profiad blaenorol o gam-

drin neu esgeulustod corfforol neu rywiol, wedi bod yn dyst i drais yn y cartref, diffyg modelau rôl gwrywaidd positif, neu gael rhieni â phroblemau iechyd meddwl neu gamddefnyddio sylweddau (Salter et al, 2003; Skuse et al, 1998); Glasser et al, 2001); Ogloff et al, 2012). Fel pobl ifanc eraill yn eu harddegau sy'n mynd i drwbwl, maen nhw'n debygol o fod â hunan-barch isel, sgiliau cymdeithasol gwael ac anawsterau gyda dicter, iselder a pherthnasoedd gyda chyfoedion (Chaffin et al, 2002).

Gall HSB gael ei gyfeirio tuag at blant iau, menywod sy'n oedolion neu gyfoedion. O'i gymharu â'r rhai y mae eu HSB yn targedu plant iau, mae plant y glasoed sy'n troseddu'n rhywiol yn erbyn eu cyfoedion yn dueddol o ddangos lefelau uwch o ymddygiadau drwgweithredu a gwrth-gymdeithasol yn gyffredinol (Parciau, 2007; Leversee, 2015; Leibowitz et al, 2016; Fox, 2017). Mae rhywfaint o gamdriniaeth ymhlith cyfoedion yn digwydd yng nghyd-destun gangiau, lle gellir gorfodi trais rhywiol neu lle gall gael ei normaleiddio (Firmin gyda Lloyd, 2017). Nid yw'r rhan fwyaf o bobl sy'n cael eu cam-drin yn rhywiol yn mynd ymlaen i gam-drin pobl eraill (Salter et al, 2003). Er bod pobl sy'n cyflawni troseddau rhywiol yn erbyn plant yn fwy tebygol o fod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol fel plentyn na throseddwy'r eraill neu bobl sydd ddim yn droseddwy'r (Jespersen et al, 2009; Simons et al, 2002), felly hanes o gamarfer plant – yn hytrach na chamdriniaeth rywiol yn benodol – sy'n cael ei gysylltu fwyaf gyda throseddau rhywiol yn hwyrach mewn bywyd (Hackett, 2016, Tougas et al, 2016).

Nid yw'r rhan fwyaf o blant a phobl ifanc sy'n arddangos HSB yn mynd ymlaen i droseddu'n rhywiol fel oedolion; os ydynt yn cael eu harestio yn hwyrach mewn bywyd, mae hyn yn debygol o fod ar gyfer troseddau nad ydynt yn rhywiol yn hytrach na throseddau rhywiol (Caldwell, 2002; Chaffin et al, 2002). Y rhai sydd mewn perygl fwyaf o droseddau rhywiol pellach yw'r glasoed hyn sy'n cam-drin plant iau, a phlant a phobl ifanc y mae eu hymddygiad yn cynnwys trais (Hackett et al, 2013). Dau ffactor arall sy'n gysylltiedig â throseddau rhywiol pellach yw ymddygiad gwrthgymdeithasol cyffredinol a chredoau a mympwyon sy'n rhywiol wyrdröedig (Seto a Lalumière, 2010).

Plant a phobl ifanc sydd ag anableddau dysgu

Mae plant a phobl ifanc sydd ag anableddau dysgu yn fwy agored i gael eu cam-drin yn rhywiol ac i arddangos ymddygiad rhywiol problemus: mewn un astudiaeth fawr yn y DU, roedd anabledd dysgu ar 38% o'r rheiny a atgyfeiriwyd at wasanaethau arbenigol oherwydd HSB (Hackett et al, 2013). Gall unigolion o'r fath:

- ▶ gael llai o ddealltwriaeth fod rhai mathau o ymddygiad rhywiol yn annerbyniol
- ▶ derbyn llai o addysg rhyw a pherthnasoedd na phobl ifanc eraill
- ▶ cael llai o gyfleoedd i sefydlu perthnasoedd rhywiol derbyniol
- ▶ cael trafferth gyda sgiliau cymdeithasol yn gyffredinol
- ▶ uniaethu yn haws gyda phlant sy'n iau na nhw eu hunain.

Merched a menywod ifanc sy'n arddangos HSB

Mae'r rhan fwyaf o ymchwil yn seiliedig ar samplau gwrywaidd, felly mae llai yn hysbys am HSB mewn merched a menywod ifanc. Serch hynny, mae ymchwil yn awgrymu bod merched sydd ag ymddygiadau rhywiol camdriniol wedi dioddef lefelau uwch o erledigaeth rywiol na bechgyn (gan gynnwys cam-drin rhywiol o fewn y teulu, mathau eraill o gamdriniaeth ac wedi bod yn dyst i drais yn y cartref yn rheolaidd) (Mathews et al, 1997; Miccio-Fonseca, 2000; Fromuth and Conn, 1997; Miccio-Fonseca, 2016; Kubik et al, 2003; Masson et al, 2015). Fel eu cymheiriaid gwrywaidd, mae menywod ifanc sy'n arddangos HSB yn aml yn cael anawsterau yn yr ysgol a lefelau cymharol uchel o anawsterau dysgu (Scott a Telford, 2006; McCartan et al, 2011). Mae HSB yn tueddu i gael ei weld o oed iau mewn merched nag mewn bechgyn, ac mae'n tueddu i gynnwys dioddefwyr iau (Finkelhor et al, 2009); mae'n llai tebygol o gynnwys treiddiad neu orfodaeth (Allardyce a Yates, 2018). Mae merched yn llai tebygol o gael eu cyhuddo o drosedd, yn rhannol oherwydd eu bod nhw a'u dioddefwyr yn tueddu i fod yn iau (Hutton a Whyte, 2006; Hickey et al, 2008).

Ymddygiad rhywiol niweidiol a'r rhyngryw

Mae ymchwil i bobl ifanc sy'n arddangos HSB gydag elfen ar-lein dal yn brin iawn – ac, o ystyried y newid yng nghyd-destun defnydd pobl ifanc o'r cyfryngau cymdeithasol, mae'n her i bennu beth yw ymddygiadau ar-lein 'normal' a 'phroblemus' o ran datblygiad (Hackett, 2014). Er enghraifft, yn 2016, daeth arolwg yn y DU i'r casgliad bod 48% o blant 11-16 oed wedi gweld pornograffi – ac ymhlith y rheiny oedd wedi, roedd bechgyn tua ddwywaith yn fwy tebygol na merched i fod wedi chwilio amdano (Martellozzo et al, 2016). Canfu astudiaeth gynharach yn yr Unol Daleithiau fod bechgyn yn fwy tebygol na merched i weld delweddau mwy eithafol, yn amlach ac yn iau (Sabina et al, 2008).

Mae astudiaethau wedi amcangyfrif bod pobl ifanc yn cyflawni 3-15% o droseddau sy'n cynnwys delweddau CSA, a chyfran debyg o droseddau sy'n ymwneud â chyfathrebu rhywiol ar-lein gyda phlant (Belton a Hollis, 2016). Mae peth ymchwil yn dangos y gall pobl ifanc sy'n gweld delweddau CSA fod yn wahanol i'r rhai sy'n cyflawni mathau eraill o droseddau rhywiol: efallai eu bod yn llai tebygol o fod wedi cael profiadau niweidiol yn ystod eu plentyndod, ac yn fwy tebygol o ddod o gefndiroedd teuluol sefydlog ac economaidd ac yn gwneud yn dda yn addysgol (Moultrie, 2006; Stevens et al, 2013; Aebi et al, 2014).

Nid oes digon o dystiolaeth i ddangos bod gweld delweddau CSA yn arwain at fathau eraill o CSA (Webb et al, 2007; Seto ac Eke, 2005; Babchishin et al, 2015), ond i rai pobl ifanc efallai bod cysylltiad rhwng gwyllo pornograffi ar-lein ac ymddygiad dilynol (Beech et al, 2008; Leukfeldt et al, 2014).

Daeth un astudiaeth yn y DU i'r casgliad, ymhlith dynion ifanc sy'n arddangos HSB a HSB a oedd yn cael ei sbarduno ar-lein a HSB 'all-lein' yn unig, roedd y defnydd anaddas a ddatblygwyd o bornograffi wedi bod yn sbardun i HSB all-lein mewn mwy na hanner yr achosion (Hollis a Belton, 2017).

Asesiad effeithiol o blant a phobl ifanc sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

Ychydig iawn o ymchwil sydd wedi'i gyhoeddi ynglŷn â'r ffyrdd mwyaf priodol o asesu plant a phobl ifanc sy'n arddangos HSB, er bod cytundeb cyffredinol bod angen i asesiadau ystyried amgylchiadau'r plentyn a'r teulu cyfan – gan gynnwys unrhyw brofiad blaenorol o gamdriniaeth a phroblemau ymddygiad eraill (Chaffin et al, 2002; Hackett, 2014). Mae yna nifer o dulliau sy'n anelu i asesu'r tebygolrwydd y bydd HSB plentyn yn parhau neu'n cynyddu, ond nid oes unrhyw un wedi'i ddilysu fel mesur proffwydol (Carson, 2017; Prentky et al, 2010).

Mae cefnogaeth gyffredinol ar gyfer defnyddio dulliau asesu holistig i helpu ymarferwyr i deilwra eu cymorth i blant a phobl ifanc. Mae'r rhain yn ystyried y risgiau penodol o ymddygiad a chymhellion y person ifanc a'u hanghenion a'u cryfderau ar lefelau unigol, teuluol a chymunedol (Hackett, 2014; Prentky et al, 2010; Griffin et al, 2008).

Ymyriadau effeithiol

I blant sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

Ychydig iawn o ymchwil sydd ar ymyriadau penodol i blant sy'n arddangos HSB, ond mae yna arwyddion bod dulliau strwythuredig, holistig a theuluol yn werthfawr – gyda rhywfaint o dystiolaeth y gall rhaglenni therapi ymddygiadol gwybyddol (CBT) fod fwyaf effeithiol yn yr hir dymor (Carpentier et al, 2006; St Amand et al, 2008). O gofio bod llawer o blant ifanc sy'n arddangos HSB wedi cael eu cam-drin eu hunain, mae ymyriadau sy'n effeithiol gyda dioddefwyr plant yn berthnasol: gan gynnwys dulliau ymddygiadol neu ymddygiadol gwybyddol o ran datblygiad sydd hefyd wedi'u llywio gan drawma ac ar draws nifer o systemau, gan ymyrryd â'r plentyn a'u teulu ehangach (Saunders et al, 2003).

I bobl ifanc sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

I bobl ifanc sy'n arddangos HSB, mae ymatebion sy'n deillio o fodolau a ddatblygwyd gyda throseddwyr rhyw oedolion bellach yn cael eu cydnabod yn amhriodol. Mae ymchwil yn amlygu effeithiau niweidiol stigmateiddio pobl ifanc fel 'oedolion bach sy'n droseddwyr rhyw', a allai hyd yn oed gynyddu'r tebygolrwydd o aildroseddu (Hackett, 2014).

Mae consensws bod angen i ymatebion fod yn gymesur â natur a graddau'r ymddygiad, ac i oedran a datblygiad y person ifanc; ac mae angen iddyn nhw ystyried eu sefyllfa gyfan, nid dim ond eu problem ymddygiad. Fel gyda phlant iau, mae angen i'r dull holistig hwn ystyried hanes y person ifanc o gamdriniaeth (Chaffin et al, 2002; Hackett et al, 2006).

Mae sawl astudiaeth wedi archwilio effeithiolrwydd y dulliau gan gynnwys CBT ac atal llithro nôl (Hackett et al, 2005; Letourneau a Borduin, 2008), ond mae'r broses o werthuso wedi cael ei rhwystro gan amrywiaeth y rhaglenni ac anghysondeb yr arferion (Masson a Hackett, 2003; Hackett, 2014; Campbell et al, 2016). Mae'r dystiolaeth brin yn deillio'n bennaf o astudiaethau o ddynion ifanc sydd wedi cael eu dedfrydu o droseddau rhyw. Ychydig o dystiolaeth sydd ar ymyriadau ar gyfer menywod ifanc neu'r rheini sydd ag anableddau dysgu. Serch hynny, y negeseuon allweddol o adolygiadau ymchwil diweddar yw:

- ▶ gall ymyriadau sy'n seiliedig ar ymddygiad gwybyddol, therapi aml-systemig ac ymyriadau sy'n seiliedig ar antur fod o fudd i rai pobl ifanc
- ▶ mae dulliau sy'n cynnwys y teulu a'u cyd-destun cymdeithasol yn ymddangos yn fwy tebygol o wella llesiant cymdeithasol a seicolegol a lleihau'r risg o aildroseddu (Campbell et al, 2016).

Yn y blynyddoedd diwethaf bu diddordeb cynyddol mewn modelau gwytnwch, sy'n anelu at feithrin cryfderau pobl ifanc a lleihau'r risg o ail-adrodd HSB drwy eu helpu i ddatblygu perthnasoedd positif ac uchelgeisiau rhag-gymdeithasol (Hackett, 2006; Ward et al, 2007). Er nad oes llawer o dystiolaeth werthusol o ddulliau o'r fath, mae eu hegwyddorion yn gyson â'r hyn rydym yn ei wybod o astudiaethau dilynol troseddwy'r ynglŷn â'r ffactorau sy'n cyfrannu at ganlyniadau gwell – mae'r rhain yn cynnwys pobl ifanc yn cael dyheadau a gobeithion am eu dyfodol, perthnasoedd sefydlog a pharhaus gydag oedolion, gwneud yn well yn addysgol a chyfluoedd a sgiliau i gael gwaith (Hackett et al, 2012).

Gweithio ar draws asiantaethau

Er bod darparu gwasanaethau ac ymwybyddiaeth o HSB wedi cynyddu dros y 15 mlynedd diwethaf, mae pryderon yn parhau ynglŷn ag anghysonderau yn y ffordd yr ymatebir i blant a phobl ifanc ar draws gwasanaethau plant, y system amddiffyn plant a'r system cyfiawnder troseddol (Smith et al, 2014). Mae sylwebyddion wedi amlygu'r angen am brosesau cyd-gysylltiedig i osgoi gorymateb neu danymateb gan asiantaethau i bobl ifanc sy'n arddangos HSB (Hackett et al, 2005; Smith et al, 2013). Mae dull aml-haen at ddiwallu anghenion pobl ifanc wedi cael ei argymhell, yn amrywio o gefnogaeth i rieni hyd at ymyrraeth arbenigol dwys. Mae angen blaenoriaethu anghenion diogelu a chymorth pobl ifanc sy'n arddangos HSB, ac mae angen ystyried rôl y system cyfiawnder troseddol. Ni ddylai mynediad at wasanaethau ddibynnu ar berson ifanc yn cael ei gyhuddo o drosedd (Kaur a Christie 2018), ond efallai mai ymyriadau cyfiawnder ieuencid wedi'u targedu yw'r ymateb mwyaf priodol i rai pobl ifanc (Hackett, 2014).

Dulliau ataliol

Bu diddordeb cynyddol yn rôl dulliau ataliol, yn aml wrth ymateb i bryderon ynglŷn â chamfanteisio'n rhywiol ar blant a cham-drin cyfoedion. Datblygwyd nifer o raglenni mewn ysgolion i godi ymwybyddiaeth ac i hyrwyddo perthnasoedd iach, drwy hwyluso trafodaeth am ganiatâd a darparu gwybodaeth am gefnogaeth a chynghor. Y sail resymegol y tu ôl i lawer o'r rhaglenni hyn yw bod angen mynd i'r afael ag agweddau ac ymddygiadau afiach yn gynnar, nid yn unig ar lefel unigol ond hefyd ar lefelau cymunedol a chymdeithasol (Letourneau et al, 2017).

Mae gwerthuso rhaglenni o'r fath mewn ysgolion wedi cael effaith fach iawn ar ymddygiad pobl ifanc, er eu bod yn gallu meithrin hyder, cynyddu gwybodaeth a newid rhai agweddau a allai wneud ymddygiad niweidiol yn dderbyniol. Mae'r dulliau mwyaf effeithiol yn fwy hirdymor ac yn cynnwys pobl ifanc yn y broses ddatblygu a darparu. Mae hefyd yn ddull ar gyfer yr ysgol gyfan: ochr yn ochr â sesiynau yn yr ystafell ddosbarth, mae ysgolion yn ystyried sut maen nhw'n hyrwyddo perthnasoedd iach ar draws y cwricwlwm, yn eu polisiau bwlio a diogelu, yn eu cefnogaeth fugeilliol ac yn y wybodaeth a'r gefnogaeth a roddir i rieni (Bovarnick a Scott, 2016).

Cyfeiriadau

- Aebi, M., Plattner, B., Ernest, M., Kaszynski, K. and Bessler, C. (2014) Criminal history and future offending of juveniles convicted of the possession of child pornography. *Sexual Abuse*, 26(4):375–390.
- Allardyce, S. and Yates, P. (2018) *Working with Children and Young People Who Have Displayed Harmful Sexual Behaviour*. Edinburgh: Dunedin Academic Press.
- Babchishin, K., Hanson, R. and VanZuylen, H. (2015). Online child pornography offenders are different: A meta-analysis of the characteristics of online and offline sex offenders against children. *Archives of Sexual Behavior*, 44(1):45–66.
- Barnardo's (2017) Police figures reveal rise of almost 80% in reports of child-on-child sex offences. [online] Available at: www.barnardos.org.uk/news/latest-news.htm?ref=121581 [Accessed 3 May 2018].
- Beech, A., Elliott, I., Birgden, A. and Findlater, D. (2008) The internet and child sexual offending: A criminological review. *Aggression and Violent Behavior*, 13(3):216–228.
- Belton, E. and Hollis, V. (2016) *A Review of the Research on Children and Young People Who Display Harmful Sexual Behaviour Online*. London: NSPCC.
- Bovarnick, S and Scott, S (2016) *Child Sexual Exploitation Prevention Education: A Rapid Evidence Assessment*. Barking: Barnardo's.
- Caldwell, M. (2002) What we do not know about juvenile sexual reoffense risk. *Child Maltreatment*, 7(4):291–302.
- Campbell, F., Stepanova, E., Hackett, S., Booth, A., Sutton, A. and Hynes, K. (2016) *Harmful Sexual Behaviour in Children: Evidence for Identifying and Helping Children and Young People Who Display Harmful Sexual Behaviour*. London: National Institute for Health and Care Excellence.
- Carpentier, M., Silovsky, J. and Chaffin, M. (2006) Randomized trial of treatment for children with sexual behavior problems: Ten-year follow-up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(3):482–488.
- Carson, C. (2017) *Understanding and Managing Problematic and Harmful Sexual Behaviours in Education Settings (3rd edition)*. Manchester: AIM Project.
- Chaffin, M., Letourneau, E. and Silovsky, J. (2002) Adults, adolescents, and children who sexually abuse children: A developmental perspective. In Myers, J., Berliner, L., Briere, J., Hendrix, C., Jenny, C. and Reid, T. (eds.) *The APSAC Handbook on Child Maltreatment (2nd edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Chromy, S. (2007) Sexually abused children who exhibit sexual behavior problems: Victimization characteristics. *Brief Treatment and Crisis Intervention*, 7(1):25–33.
- Finkelhor, D., Ormrod, R. and Chaffin, M. (2009) *Juveniles Who Commit Sex Offenses Against Minors (Juvenile Justice Bulletin)*. Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, US Department of Justice.
- Firmin, C. with Lloyd, J. (2017) *The Individual and Contextual Characteristics of Young People Who Sexually Harm in Groups: A Briefing on the Findings from a Study in Four London Boroughs*. Luton: University of Bedfordshire.
- Fox, B. (2017) What makes a difference? Evaluating the key distinctions and predictors of sexual and non-sexual offending among male and female juvenile offenders. *Journal of Criminal Psychology*, 7(2):134–150.
- Friedrich, W., Fisher, J., Broughton, D., Houston, M. and Shafran, C. (1998) Normative sexual behaviour in children: A contemporary sample. *Pediatrics*, 101(4):e9.
- Friedrich, W., Fisher, J., Dittner, C., Acton, R., Berliner, L., Butler, J., Damon, L., Davies, W., Grey, A. and Wright, J. (2001) Child sexual behaviour inventory: Normative, psychiatric, and sexual abuse comparisons. *Child Maltreatment*, 6(1):37–49.
- Fromuth, M. and Conn, V. (1997) Hidden perpetrators: Sexual molestation in a nonclinical sample of college women. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(3): 456–465.
- Glasser, M., Kolvin, I., Campbell, D., Glasser, A., Leitch, I. and Farrelly, S. (2001) Cycle of child sexual abuse: Links between being a victim and becoming a perpetrator. *The British Journal of Psychiatry*, 179(6):482–494.
- Gray, A., Pithers, W., Busconi, A. and Houchens, P. (1999) Developmental and etiological characteristics of children with sexual behavior problems: Treatment implications. *Child Abuse & Neglect*, 23(6):601–621.

- Griffin, H., Beech, A., Print, B., Bradshaw, H. and Quayle, J. (2008) The development and initial testing of the AIM2 framework to assess risk and strengths in young people who sexually offend. *Journal of Sexual Aggression*, 14(3):211–225.
- Hackett, S. (2016) *Exploring the Relationship between Neglect and Harmful Sexual Behaviours in Children and Young People: Evidence Scope 3*. Dartington: Research in Practice.
- Hackett, S. (2014) *Children and Young People with Harmful Sexual Behaviours: Research Review*. Dartington: Research in Practice.
- Hackett, S. (2010) Children and young people with harmful sexual behaviours. In Barter, C. and Berridge, D. (eds.) *Children Behaving Badly? Peer Violence between Children and Young People*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Hackett, S. (2006) Towards a resilience-based intervention model for young people with harmful sexual behaviours. In Erooga, M. and Masson, H. (eds.) *Children and Young People Who Sexually Abuse Others: Current Developments and Practice Responses (2nd edition)*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Hackett, S., Holmes, D. and Branigan, P. (2015) *Harmful Sexual Behaviour Framework: An Evidence-informed Operational Framework for Children and Young People Displaying Harmful Sexual Behaviours*. London: NSPCC.
- Hackett, S., Masson, H. and Phillips, S. (2006) Exploring consensus in practice with youth who are sexually abusive: Findings from a Delphi study of practitioner views in the United Kingdom and the Republic of Ireland. *Child Maltreatment*, 11(2):146–156.
- Hackett, S., Masson, H. and Phillips, S. (2005) *Services for Young People Who Sexually Abuse*. London: Youth Justice Board for England and Wales.
- Hackett, S., Phillips, J., Masson, H. and Balfe, M. (2013) Individual, family and abuse characteristics of 700 British child and adolescent sexual abusers. *Child Abuse Review*, 22(4):232–245.
- Hackett, S., Phillips, J., Masson, H. and Balfe, M. (2012) *Recidivism, Desistance and Life Course Trajectories of Young Sexual Abusers: An In-depth Follow-up Study, 10 Years On*. Durham: School of Applied Social Sciences, Durham University.
- Hickey, N., McCrory, E., Farmer, E. and Vizard, E. (2008) Comparing the developmental and behavioural characteristics of female and male juveniles who present with sexually abusive behaviour. *Journal of Sexual Aggression*, 14(3):241–252.
- Hollis, V. and Belton, E. (2017) *Children and Young People Who Engage in Technology-assisted Harmful Sexual Behaviour: A Study of Their Behaviours, Backgrounds and Characteristics*. London: NSPCC.
- Hutton, L. and Whyte, B. (2006) Children and young people with harmful sexual behaviours: First analysis of data from a Scottish sample. *Journal of Sexual Aggression*, 12(2):115–125.
- Jespersen, A., Lalumière, M. and Seto, M. (2009) Sexual abuse history among adult sex offenders and non-sex offenders: A meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 33(3):179–192;
- Johnson, T. (1988) Child perpetrators – children who molest other children: Preliminary findings. *Child Abuse & Neglect*, 12(2):219–229.
- Johnson, T. and Doonan, R. (2005) Children twelve and younger with sexual behavior problems: What we know in 2005 that we didn't know in 1985. In Longo, R. and Prescott, D. (eds.) *Current Perspectives: Working with Sexually Aggressive Youth and Youth with Sexual Behavior Problems*. Holyoke, MA: NEARI Press.
- Kaur, K. and Christie, C. (2018) *Local Commissioning of Services Addressing Child Sexual Abuse and Exploitation in England: A Rapid Review Incorporating Findings from Five Locations*. Barkingside: Centre of expertise on child sexual abuse.
- Kubik, E., Hecker, J. and Righthand, S. (2003) Adolescent females who have sexually offended: Comparisons with delinquent adolescent female offenders and adolescent males who sexually offend. *Journal of Child Sexual Abuse*, 11(3):63–83.
- Leibowitz, G., Akakpo, T. and Burton, D. (2016) Comparison of non-sexual crimes committed by juvenile sexual offenders and delinquent youth in residential treatment in the USA. *Journal of Sexual Aggression*, 22(1):66–81.
- Letourneau, E. and Borduin, C. (2008) The effective treatment of juveniles who sexually offend: An ethical imperative. *Ethics & Behavior*, 18(2–3):286–306.

- Letourneau, E., Schaeffer, C., Bradshaw, C. and Feder, K. (2017) Preventing the onset of child sexual abuse by targeting young adolescents with universal prevention programming. *Child Maltreatment*, 22(2):100–111.
- Leukfeldt, E., Jansen, J. and Stol, W. (2014) Child pornography, the Internet and juvenile suspects. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 36(1):3–13.
- Leversee, T. (2015) *Etiology and Typologies of Juveniles Who Have Committed Sexual Offenses (Sex Offender Management Assessment and Planning Initiative Research Brief)*. Washington, DC: Office of Sex Offender Sentencing, Monitoring, Apprehending, Registering, and Tracking, US Department of Justice.
- McCartan, F., Law, H., Murphy, M. and Bailey, S. (2011) Child and adolescent females who present with sexually abusive behaviours: A 10-year UK prevalence study. *Journal of Sexual Aggression*, 17(1):4–14.
- Martellozzo, E., Monaghan, A., Adler, J., Davidson, J., Leyva, R. and Horvath, M. (2016) *"I Wasn't Sure It Was Normal to Watch It..." A Quantitative and Qualitative Examination of the Impact of Online Pornography on the Values, Attitudes, Beliefs and Behaviours of Children and Young People*. London: Middlesex University.
- Masson, H. and Hackett, S. (2003) A decade on from the NCH Report (1992): Adolescent sexual aggression policy, practice and service delivery across the UK and Republic of Ireland. *Journal of Sexual Aggression*, 9(2):109–124.
- Masson, H., Hackett, S., Phillips, J. and Balfe, M. (2015) Developmental markers of risk or vulnerability? Young females who sexually abuse – characteristics, backgrounds, behaviours and outcomes. *Child & Family Social Work*, 20(1):19–29.
- Mathews, R., Hunter, J. and Vuz, J. (1997) Juvenile female sexual offenders: Clinical characteristics and treatment issues. *Sexual Abuse*, 9(3):187–199.
- Miccio-Fonseca, L. (2016) MEGA cross-validation findings on sexually abusive females: Implications for risk assessment and clinical practice. *Journal of Family Violence*, 31(7):903–911.
- Miccio-Fonseca, L. (2000) Adult and adolescent female sex offenders: Experiences compared to other female and male sex offenders. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 11(3):75–88.
- Moultrie, D. (2006) Adolescents convicted of possession of abuse images of children: A new type of adolescent sex offender? *Journal of Sexual Aggression*, 12(2): 165–174.
- Ogloff, J., Cutajar, M., Mann, E. and Mullen, P. (2012) *Child Sexual Abuse and Subsequent Offending and Victimization: A 45 Year Follow-up Study (Trends & Issues in Crime and Criminal Justice, No.440)*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Parks, G. (2007) Emerging data for risk prediction and identification of offender subgroups: Implications for specialised treatment and risk management. In Calder, M. (ed.) *Working with Children and Young People Who Sexually Abuse: Taking the Field Forward*. Lyme Regis: Russell House Publishing.
- Peter, J. and Valkenburg, P. (2016) Adolescents and pornography: A review of 20 years of research. *The Journal of Sex Research*, 53(4–5):509–531.
- Prentky, R., Li, N., Righthand, S., Schuler, A., Cavanaugh, D. and Lee, A. (2010) Assessing risk of sexually abusive behavior among youth in a child welfare sample. *Behavioral Sciences & the Law*, 28(1):24–45.
- Radford, L., Corral, S., Bradley, C., Fisher, H., Bassett, C., Howat, N. and Collishaw, S. (2011) *Child Abuse and Neglect in the UK Today*. London: NSPCC.
- Ryan, G. (2000) Childhood sexuality: A decade of study. Part I – research and curriculum development. *Child Abuse & Neglect*, 24(1):33–48.
- Ryan, G., Miyoshi, T., Metzner, J., Krugman, R. and Fryer, G. (1996) Trends in a national sample of sexually abusive youths. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(1):17–25.
- Sabina, C., Wolak, J. and Finkelhor, D. (2008) The nature and dynamics of internet pornography exposure for youth. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6):691–693.
- St Amand, A., Bard, D. and Silovsky, J. (2008) Meta-analysis of treatment for child sexual behavior problems: Practice elements and outcomes. *Child Maltreatment*, 13(2):145–166.
- Salter, D., McMillan, D., Richards, M., Talbot, T., Hodges, J., Bentovim, A., Hastings, A., Stevenson, J. and Skuse, D. (2003) Development of sexually abusive behaviour in sexually victimised males: A longitudinal study. *The Lancet*, 361(9356):471–476.

- Saunders, B., Berliner, L. and Hanson, R. (eds.) (2003) *Child Physical and Sexual Abuse: Guidelines for Treatment (Final Report)*. Charleston, SC: National Crime Victims Research and Treatment Center.
- Scott, J. and Telford, P. (2006) Similarities and differences in working with girls and boys who display sexually harmful behaviour: The journey continues. In Erooga, M. and Masson, H. (eds.) *Children and Young People Who Sexually Abuse Others: Current Developments and Practice Responses (2nd edition)*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Seto, M. and Eke, A. (2005) The criminal histories and later offending of child pornography offenders. *Sexual Abuse*, 17(2):201–210.
- Seto, M. and Lalumière, M. (2010) What is so special about male adolescent sexual offending? A review and test of explanations through meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(4):526–575.
- Simons, D., Wurtele, S. and Heil, P. (2002). Childhood victimization and lack of empathy as predictors of sexual offending against women and children. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(12):1291–1307.
- Skuse, D., Bentovim, A., Hodges, J., Stevenson, J., Andreou, C., Lanyado, M., New, M., Williams, B. and McMillan, D. (1998) Risk factors for the development of sexually abusive behaviour in sexually victimised adolescent boys: Cross sectional study. *BMJ*, 317(7152):175–179.
- Smith, C., Allardyce, S., Hackett, S., Bradbury-Jones, C., Lazenbatt, A. and Taylor, J. (2014) Practice and policy in the UK with children and young people who display harmful sexual behaviours: An analysis and critical review. *Journal of Sexual Aggression*, 20(3):267–280.
- Smith, C., Bradbury-Jones, C., Lazenbatt, A. and Taylor, J. (2013) *Provision for Young People Who Have Displayed Harmful Sexual Behaviour: An Understanding of Contemporary Service Provision for Young People Displaying Harmful Sexual Behaviour in a UK Context*. Edinburgh: The University of Edinburgh/NSPCC Child Protection Research Centre.
- Stevens, P., Hutchin, K., French, L. and Craissati, J. (2013) Developmental and offence-related characteristics of different types of adolescent sex offender: A community sample. *Journal of Sexual Aggression*, 19(2):138–157.
- Taylor, J. (2003) Children and young people accused of child sexual abuse: A study within a community. *Journal of Sexual Aggression*, 9(1):57–70.
- Tougas, A., Boisvert, I., Tourigny, M., Lemieux, A., Tremblay, C. and Gagnon, M. (2016) Psychosocial profile of children having participated in an intervention program for their sexual behavior problems: The predictor role of maltreatment. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(2):127–141.
- Vizard, E., Hickey, N., French, L. and McCrory, E. (2007) Children and adolescents who present with sexually abusive behaviour: A UK descriptive study. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 18(1):59–73.
- Ward, T., Mann, R. and Gannon, T. (2007) The good lives model of offender rehabilitation: Clinical implications. *Aggression and Violent Behavior*, 12(1):87–107.
- Webb, L., Craissati, J. and Keen, S. (2007) Characteristics of internet child pornography offenders: A comparison with child molesters. *Sexual Abuse*, 19(4):449–465.

Papurau eraill yn y gyfres 'Negeseuon allweddol o'r ymchwil'

Camfanteisio'n rhywiol ar blant:

- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer staff sy'n gweithio mewn lleoliadau iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau gofal iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer yr heddlu
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau'r heddlu yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr cymdeithasol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau plant yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr proffesiynol mewn lleoliadau ysgol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithio'n amlasiantaethol
- ▶ Bylchau yn y sylfaen wybodaeth

Cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Cam-drin plant yn rhywiol yn sefydliadol (i'w gyhoeddi ym mis Medi 2018)

Ewch i www.csacentre.org.uk/research-publications/key-messages

